

ПРИВРЕДНА
КОМОРА
СРБИЈЕ

БИОСИГУРНОСНЕ МЕРЕ НА ФАРМАМА СВИЊА

ПРЕДГОВОР

У литератури постоје бројне дефиниције „биосигурности“ и све се оне односе на свеобухватни скуп мера и поступака који имају за основни циљ умањење ризика од уношења, појаве и ширења различитих патогена. Појаве болести код животиња нису новост, али интернационализација трговине сточарским производима, и мобилности особља су фактори који повећавају ризик од ширења патогена, понекад и на велике удаљености. Смањивање ризика од случајног ширења патогена, задатак је свих у ланцу, а најефикаснији начин да се ризик минимизира је строга примена мера биосигурности на фармама.

Имајући у виду специфичну епизоотиолошку ситуацију (спорадична појава афричке куге свиња и престанак примене вакцинације против класичне куге свиња децембра 2019) Удружење за сточарство и прераду сточарских производа Привредне коморе Србије је проценило да са Водичем - **Биосигурносне мере на фармама свиња** можемо пружити подршку свакој комерцијалној фарми свиња, без обзира да ли је она организована при привредним субјектима или пољопривредним газдинствима. Сагледавањем препоручених мера у Водичу свака фарма ће моћи развити план (протокол) биосигурности, који се базира на властитој процени ризика. Израда плана биосигурности на сопственој фарми свиња подстиче унапређење добробити свиња и примену добре произвођачке праксе узгоја свиња.

У наредном периоду, у циљу добијања статуса Републике Србије слободне од класичне куге свиња и афричке куге свиња, Управа за ветерину у складу са Законом спроводи низ дијагностичких мера (активан надзор).

Наш изазов је био да дамо активну подршку фармерима, јер је за ефикасно спровођење предложених мера, од изузетног значаја њихова сарадња са ветеринарском струком. На крају, морамо имати у виду да појава нарочито опасних заразних болести поред тога што наноси велике материјалне губитке у свињарској производњи, у исто време чини крајње неизвестан статус државе са аспекта извоза свиња и свињског меса.

ДВМ Ненад Будимовић,
секретар Удружења за сточарство
и прераду сточарских производа ПКС

САДРЖАЈ

1. Биосигурност.....2
1.1. Спољашња биосигурност.....3
1.2. Унутрашња биосигурност.....7

2. Улога ветеринарских организација.....11

3. Биосигурност на породичним фармама и пољопривредним газдинствима која се баве узгојем и производњом свиња.....13

1. БИОСИГУРНОСТ

Биосигурност представља скуп мера и поступака који своју примену налазе у целокупном производном процесу на фарми свиња, у циљу умањења ризика од уношења и/или ширења различитих узрочника болести свиња.

Примена биосигурносних мера подразумева усвајање и практичну примену одређеног модела рада и понашања, у оквиру свакодневних радних активности, било да се ради о комерцијалним фармама свиња са организованом производњом од прашења до тога, комерцијалним фармама специјализованим за производњу прасади или за тов свиња као и пољопривредним газдинствима која су оријентисана на свињарску производњу али и газдинствима која се баве производњом свиња за сопствене потребе.

Имајући у виду различитости које постоје у оквиру постојеће фармске производње у Републици Србији, свака комерцијална али и породична фарма треба да има разрађен и усвојен сопствени план и протокол о примени биосигурносних мера, у складу са постојећом инфраструктуром и капацитетима у производном погону. Лица која раде на фарми треба да буду упозната са биосигурносним мерама, односно свим превентивним и контролним мерама које се спроводе на фарми у циљу спречавања уношења узрочника нарочито опасних заразних болести свиња.

Треба истаћи да биосигурност обухвата скуп мера и поступака који имају за основни циљ УМАЊЕЊЕ РИЗИКА од уношења, појаве и ширења различитих узрочника болести у фарму свиња.

Биосигурносне мере треба сагледавати као мере које су саставни (интегрирани) део производног процеса на фарми. Основни циљ примене ових мера је очување и унапређење здравља свиња, али и људи који се налазе у сталном или повременом директном и/или индиректном контакту са популацијом свиња на фарми.

У савременој комерцијалној фармској производњи биосигурност треба разматрати као основу свих програма у контроли, сузбијању и искорењивању болести свиња.

У сагледавању примене биосигурносних мера, кључни елементи су:

- Спољашња (екстерна) биосигурност (био-искључивост) која представља контролу свих улазних тачака у фармску производњу свиња
- Унутрашња (интерна) биосигурност (био-менаџмент) обухвата све превентивне мере примењене у оквиру (унутар) самог технолошког процеса производње свиња.

1.1. СПОЉАШЊА (ЕКСТЕРНА)

БИОСИГУРНОСТ – Обухвата све мере које се предузимају у циљу спречавање уноса узрочника различитих болести у фарму свиња.

Без обзира на интензитет и обим производње, реализација биосигурносних мера захтева постојање одговарајуће физичке инфраструктуре како на комерцијалној фарми свиња (нпр. ограда око целе фарме у циљу ограничења приступа, означен улаз на фарму, дезинфекционе баријере за возила итд) тако и на пољопривредним газдинствима у којима се држе и узгајају свиње (нпр. постојање целовите ограде око сеоског газдинства, дезинфекциона баријера на улазу у део дворишта где су свиње итд).

Генерално гледано, спољашња биосигурност представља контролу свих улазних тачака у комерцијалну фармску производњу.

Треба имати у виду да ефикасна примена биосигурносних мера захтева и усвајање одређених промена у начину размишљања и понашања људи који су директно и/или индиректно укључени у производњу односно који су у директном и/или индиректном контакту са популацијом свиња. Промена начина понашања људи и усвајање биосигурносних мера у пракси је условљена разумевањем постојећих фактора ризика од уношења и ширења узрочника болести свиња. Важно је разумети да биосигурносне мере не могу у потпуности елиминисати могућност уношења узрочника болести у запат. Биосигурност треба сагледавати као могућност и потенцијал произвођача свиња да управљају ризиком.

ЛОКАЦИЈА ФАРМЕ – Локација фарме свиња треба да буде на подручју, односно зони на којој неће бити изложена ризику нити ће она представљати ризик по непосредну околину: препорука је да буде ван насељеног места, удаљена од главних саобраћајница, других фарми свиња, кланица као и од ловишта са организованим узгојем дивљих свиња (гатери).

ОГРАДА И УЛАЗ НА ФАРМУ – Фарма треба да је ограда у целини при чему је посебним знаком истакнуто где се налази улаз на фарму, који се обавезно закључава. Индустријске фарме комерцијалног типа треба да имају ангажовану специјализовану службу безбедности која контролише, евидентира и усмерава даље кретање запослених лица и посетилаца.

УЛАЗ У ФАРМУ – На фарму, у производни погон, могу улазити само запослена лица, по прописаном и строго контролисаном протоколу. Пре уласка у круг фарме, у оквиру одговарајућег санитарног чвора врши се обавезно туширање и пресвлачење радника у одећу и обућу која се налази искључиво на фарми. Након туширања и пресвлачења, а пре уласка у производни погон, препорука је да се изврши додатна дезинфекција руку запослених лица. У случају недостатка дезинфекционог средства, у те сврхе може послужити топла вода и сапун.

ЗАПОСЛЕНА ЛИЦА – Запослено лице на комерцијалној фарми не би требало да остварује директан и/или индиректан контакт са домаћим и/или дивљим свињама након завршетка радног времена, односно препорука је да запослено лице не би требало да се бави узгојем и производњом домаћих свиња у сопственом газдинству. Уколико је запослени радник и активни ловац, треба да пријави учешће у ловним активностима, након којих следи период забране уласка у фарму у периоду од најмање 48 сати.

ДЕЗИНФЕКЦИОНЕ БАРИЈЕРЕ – Обавезне су на улазу у фарму за возила као и за лица која улазе на фарму (примена одговарајућег дезинфекционог средства за обућу као и средства за дезинфекцију руку). Од велике важности је да дезинфекциони раствор буде припремљен по упутству произвођача, редовно контролисан и у случају контаминације (запрљаност органском материјом, блатом) право-временно мењан.

ПОСЕТИОЦИ ФАРМЕ – Могу се одобрити само неопходне и оправдане посете са уласком у производни погон фарме. Посетиоце је неопходно претходно информисати о свим прописаним биосигурносним протоколима којих су дужни да се придржавају током боравка на фарми. Пре уласка у погон треба да се изјасне и потпишу на посебном документу да у последњих 48 сати нису били у директном и/или индиректном контакту са домаћим и дивљим свињама.

САНИТАРНИ ЧВОР - Сви запослени као и сви посетиоци, морају поштовати обавезу туширања и пресвлачења у радну одећу и обућу пре уласка у производни погон фарме. У оквиру санитарног чвора, мора се назначити јасна граница између спољашњег (прљавог) и унутрашњег (чистог) дела санитарног чвора.

РАДНА ОДЕЋА И ОБУЋА - У чистом делу санитарног чвора, након дела са тушевима, налази се и облачи предвиђена чиста, радна одећа и обућа. Радну обућу и одећу за запослена лица и за све посетиоце обезбеђује фарма. Прање, сушење, и пеглање одеће врши се искључиво на фарми.

ТРАНСПОРТНА ВОЗИЛА - Улазак транспортних возила представља активност врло високог ризика и није дозвољен у производни погон фарме; изузетак су возила са посебном дозволом и уколико је то крајње неопходно, уз обавезно претходно прање, чишћење и дезинфекцију. Возач транспортног возила не излази из кабине возила и не долази у непосредан контакт са радницима из производног погона фарме. Локације предвиђене за обављање утовара/истовара (животиња, хране за животиње, опреме) максимално удаљити и одвојити додатном оградом (жицом) од објеката где су смештене животиње на фарми.

ПРОГРАМ СУЗБИЈАЊА ГЛОДАРА - Глодари (мишеви, пацови) представљају значајне резервоаре различитих узрочника болести и фарма треба континуирано, у сарадњи са одговарајућом стручном службом да врши њихово сузбијање (дератизацију). Све површине око ограде и објеката фарме треба редовно да се чисте (одношење отпада) и прописно одржавају (нпр. кошење траве) у циљу ефикасног сузбијања популације глодара.

ОГРАНИЧЕЊЕ БРОЈА ИЗВОРА И УЧЕСТАЛОСТ КУПОВИНЕ НОВИХ ГРЛА – Учестала куповина нових грла директно утиче на значајно увећање ризика од уношења узрочника болести. Куповина нових јединки из различитих извора, са већег броја фарми значајно увећава ризик од уношења узрочника болести у запат (мешање свиња различитог порекла). Стога се треба ограничити на мање учестале куповине, већих група јединки из добро проверених извора (нпр. увођење већег броја назимица истовремено).

ИЗОЛАЦИЈА КУПЉЕНИХ ГРЛА (ИНТЕРНИ ИЗОЛАЦИОНИ ОБЈЕКАТ) - Значајна је провера здравственог статуса запата из којих потичу новонабављене јединке као и контрола семена нерастова (статус инфекција које су присутне у запату, програми вакцинације). Због тога је препорука да се обезбеди интерни објекат за изолацију, тзв. интерни фармски карантински објекат за новонабављене јединке у циљу њихове изолације у трајању од најмање 30 дана, а по потреби и дуже. Поред свакодневног клиничког прегледа, предвидети и лабораторијски

преглед свиња у изолацији (крв, брисеви). Неопходно је обезбедити постојање посебног изолационог бокса за јединке које су сумњиве на обољење, као и клинички оболеле и/или повређене јединке. Треба такође обезбедити радника само за рад у интерном изолационом објекту, који не остварује било директни и/или индиректни контакт са постојећом популацијом свиња на фарми.

ПОСЕБНЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОБЈЕКАТА - На све отворе, прозоре на објектима где су смештене свиње треба предвидети постављање одговарајућих заштитних мрежа у циљу спречавања уласка инсеката и птица. Према унапред утврђеном плану, обезбедити редовно спровођење мера дезинсекције.

1. 2. УНУТРАШЊА (ИНТЕРНА) БИОСИГУРНОСТ

У савременој фармској производњи мере унутрашње биосигурности, треба посматрати као основу унапређења производних резултата у свињарству.

ДЕФИНИСАЊЕ ЛИНИЈА ПРОИЗВОДНОГ ПОГОНА - Различите старосне групе и категорије свиња се узгајају одвојено, у засебним објектима односно фазама производње (прасилиште, одгајивалиште, букариште, чекалиште, назимарник, итд). За сваки објекат су одређени радници, који не улазе у друге производне фазе односно поштује се прописани редослед и распоред радних активности на фарми свиња.

ДЕЗИНФЕКЦИОНИ ПУНКТОВИ И БАРИЈЕРЕ – Препорука је да се дезинфекција руку и радне обуће врши сваки пут пре уласка у објекат и директан контакт са животињама.

У циљу ефикасног деловања дезинфекционог средства неопходно је претходно водом под притиском уклонити нечистоћу са обуће (блато, прљавштина). Дезинфекциона баријера за обућу подразумева да је видљиво чист и бистар дезинфекциони раствор. Такође, уколико се налази у спољној средини, дезинфекциони раствор треба заштитити на одговарајући начин од атмосферских падавина.

СВЕ УНУТРА/СВЕ НАПОЉЕ - Представља принцип који треба да се максимално поштује у објектима, односно у свим фазама производње. Након пражњења објеката, неопходна је примена темељног прања, чишћења и дезинфекције свих површина, са предвиђеним периодом одмора објекта. Од значаја је темељно чишћење и уклањање органског материјала (измет, остаци хране, прљавштине, итд) у циљу постизања максималног ефекта дезинфекционог средства. Спровођење протокола прања, чишћења и дезинфекције је неопходно испоштовати увек, за сваки објекат, у складу са упутством за примену дезинфекционог средства (примена одговарајуће концентрације и прописаног времена деловања).

ЕГАЛИЗАЦИЈА ЛЕГЛА ПРАСАДИ – Уједначавање легла по броју и величини прасади врло често је неопходна технолошка мера због појаве великог (прекобројног) легла и/или здравствених проблема крмаче (маститис, хипоалакција, агалакција). При томе препоручује се премештање прасади из једног у друго легло, по правилу само једном и то у временском периоду до 48 сати након прашења. Треба имати у виду да овај поступак представља добру меру за контролу проблема појаве „гладне прасади“ али исто тако може бити пут преношења и ширења инфекта у прасилишту, уколико се премештају већ клинички оболела прасад (нпр. појава дијареје).

УКЛАЊАЊЕ УГИНУЛИХ ЈЕДИНКИ – Важно је у што краћем временском периоду уклонити леш угинуле животиње из објекта. Објекти предвиђени за смештај лешева свиња треба да се налазе на ивичном делу фарме, на што већој удаљености од производног погона где су здраве јединке и са спроведеним свим мерама заштите којим се онемогућава приступ векторима (пацови, мишеви,

птице). Специјализована возила кафилерије која врше преузимање и одношење лешева не улазе у производни погон фарме; преузимање лешева се врши на ивичном делу фарме, по могућности на локацији максимално удаљеној од производног дела. Након поступка утовара, извршити темељну дезинфекцију места и околине које је предвиђено за привремени смештај лешева свиња (нпр. контејнер). Радници фарме који су ангажовани у наведеним пословима обавезно носе одговарајуће заштитне рукавице.

ОПРЕМА И АЛАТИ - За сваку производну фазу треба обезбедити посебну опрему и алате (четке, лопате, панели, итд) који се користе само у једном објекту - само у једној фази. Опрема и алати се свакодневно чисте, перу и дезинфикују. Уколико је могуће, опрема као и одећа радника треба да буде различитих боја, односно препознатљива по боји за сваку производну фазу.

ИЗОЛАЦИОНИ (АМБУЛАТОРНИ) БОКС – Простор за изолацију оболелих јединки – у оквиру сваке производне фазе треба обезбедити изолациони (амбулаторни) бокс за клинички оболеле и/или јединке сумњиве на обољење. Након прегледа изоловане јединке, надлежни ветеринар поставља дијагнозу и у складу са наведеним прописује даље дијагностичке мере и терапијски третман. Важно је истаћи да се потребан терапијски третман оболелих врши након обављања свих послова око здравих свиња. За рад у изолационом (амбулаторним) боксу мора се обезбедити засебна опрема и алати. Поред изолационог бокса добро је предвидети постојање дезинфекционе баријере за обућу као и дезинфекционо средство за руке радника који су били у директном контакту са оболелим јединкама.

СКЛАДИШТЕЊЕ ХРАНЕ ЗА СВИЊЕ - Обезбедити одговарајуће објекте (силосе) за складиштење и чување хране за свиње, уз одговарајуће мере заштите од глодара и атмосферских утицаја. Објекти треба да су локализовани уз ограду, на начин који омогућава истовар хране без уласка транспортних возила у производни погон фарме.

ЕВИДЕНЦИЈА НА ФАРМИ – Регистар на газдинству свиња је посебан досије, односно скуп докумената у коме власник, односно држалац животиња чува документацију о свим догађајима на газдинству везаним за обележавање и праћење кретања свиња, као и бројном стању свиња на газдинству. Регистар на газдинству се редовно ажурира подацима о бројном стању свиња на газдинству што подразумева евидентирање свих оболелих и уинулих јединки по категоријама, као и побачаја супрасних јединки. Стручно лице (доктор ветеринарске медицине) врши клиничку дијагностику, прописује и евидентира све терапијске третмане, мере дијагностике и примењене мере имунопрофилактике (вакцинације) свиња у свакој производној фази на фарми.

ЕДУКАЦИЈА ЗАПОСЛЕНИХ - У складу са радним местом и степеном образовања запосленог лица, стално радити на стицању нових знања, вештина као и информисаности о могућностима за даље унапређење биосигурносних мера на фарми свиња (стручни семинари, симпозијуми, тренинзи). У циљу ефикасне примене биосигурносних мера, неопходан је и континуирани рад на информисаности свих лица укључених директно и/или индиректно у производни процес на фарми свиња (фармери, запослена лица - радници на фарми, стручна лица, посетиоци).

2. УЛОГА ВЕТЕРИНАРСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

- Стручно лице (доктор ветеринарске медицине) врши дијагностику, прописује и евидентира све терапијске третмане и примењене мере имунопрофилактике свиња у свакој производној фази на фарми, које су садржане у евиденцији из регистра на газдинству свиња.
- Примена биосигурносних мера на фарми представља основу превенције појаве болести у популацији свиња, на коју треба да се надовезују савремене мере имунопрофилактике (вакцинације) и фармакопрофилактике (терапијски третман оболелих јединки).
- Уколико су биосигурносне мере на одговарајући начин примењене у свим фазама производње, значајно се може утицати на уношење и ширење различитих инфекција односно умањење броја новооболелих јединки, а тиме и неопходност примене различитих антимикробних препарата на најмању могућу меру.

- Спровођење и стални рад на унапређењу биосигурносних мера, позитивно утиче на побољшање производних и економских резултата у комерцијалној производњи свиња.

- Сваки фармер треба да буде упознат са пореклом и здравственим статусом новонабављеног приплодног материјала, односно здравственим статусом свиња на фармама са којих потичу купљена грла, а нарочито са примењеним програмом вакцинације. При доласку, надлежни ветеринар проверава клинички здравствени статус јединки. Такође, у договору са надлежним ветеринаром, фармер осигурава издвојене, изолационе просторије за смештај свиња.

3. ПОРОДИЧНЕ ФАРМЕ И ПОЉОПРИВРЕДНА ГАЗДИНСТВА

Када су у питању породичне фарме и пољопривредна газдинства која се баве узгојем и производњом свиња, подразумева се примена следећих биосигурносних мера:

- Породична фарма и сеоско газдинство у којем се држе и узгајају свиње, треба да је ограђено у целини, при чему је део дворишта где су објекти са свињама (најчешће задњи део дворишта) одвојен посебном оградом и/или капијом од преосталог, предњег дела дворишта где се крећу и боравае људи.
- Куповину нових грла, било да су за тов (прасад) и/или приплод (назимице, крмаче, нерастови) обављати обавезно уз претходну проверу њиховог порекла и здравственог статуса, у сарадњи са овлашћеном ветеринарском станицом. Куповина нових јединки из различитих извора, са већег броја локација значајно увећава ризик од уношења болести (мешање свиња различитог порекла). Уколико је могуће, куповину свиња извршити само са једног локалитета односно да новонабављена грла потичу са што мање различитих фарми.

- Свиње се држе затворене у објектима, оборима у делу дворишта који је намењен за држање животиња. Уколико постоји испуст за свиње, он треба са свих страна да буде ограђен. Препорука је уколико постоји пракса пуштања свиња да се креће у слободно ван обора, по дворишту, да се предвиди постојање двоструке оgrade око тог дела дворишта. Веома је важно да се домаће свиње на газдинствима држе и узгајају на начин којим се спречава контакт са другим домаћим свињама (из суседних дворишта, из села) али и могући нежељени контакт са дивљим свињама које се могу наћи у окружењу.

- Приступ објектима, оборима где се држе и узгајају свиње имају само чланови домаћинства, који обављају послове одгоја, храњења, напајања и чишћења. Чланови домаћинства који учествују у пословима узгоја свиња, треба да избегавају контакт са свињама из других дворишта односно са животињама других власника (комшија, рођака).

- Сва лица која долазе у директни и/или индиректни контакт са свињама (која улазе у објекте), облаче радну одећу и обућу, која се користи само за рад са свињама.

- На улазу у део дворишта где се налазе објекти са свињама као и непосредно на улазу у објекат треба поставити дезинфекциону баријеру за обућу (дубља пластична посуда са дезинфекционим средством). На улазу у објекат обезбедити воду, сапун и/

или дезинфекционо средство за прање, дезинфекцију као и убрус за брисање руку. Сви посетиоци који долазе у контакт са свињама, претходно треба да дезинфикују обућу, оперу руке водом и сапуном или дезинфикују руке одговарајућим дезинфекционим средством!

- Уколико је неопходно да у објекте улазе стручна лица (доктори ветеринарске медицине, ветеринарски техничари), за њих је обавезна примена једнократне заштитне одеће и чисте обуће или одеће коју обезбеди сам власник за те сврхе (нпр. наменити пар чизама и одећу која је само за посетиоце).

- Забрањена је исхрана домаћих свиња помијама. Исхрана свиња помијама представља активност високог ризика када су у питању нарочито опасне заразне болести свиња.

- Храна која се користи у исхрани људи се не уноси у објекте где се држе свиње односно у непосредну близину свиња.

- Природни припуст се примењује само ако у газдинству домаћин поседује сопственог нераста. Не треба уводити нерастове из других дворишта, из других газдинства и/или других села. Природни припуст са нерастовима непознатог порекла представља високо ризичну активност за ширење бројних инфективних и нарочито опасних заразних болести свиња. Уколико се планира репродукција, увести технику вештачког осемењавања крмача у сарадњи са овлашћеном ветеринарском станицом.

- Камиони којима се свиње транспортују на клање морају имати прописану документацију о обављеној дезинфекцији и не треба да улазе у задњи део дворишта где су смештени обори за свиње.

- У случају да је члан домаћинства ловац, након учествовања у лову на дивље свиње, не треба да доноси труп изловљене дивље свиње у двориште, нити да врши евисцерацију (вађење дробе) и обраду трупа у сеоском дворишту где су смештене домаће свиње. Након учешћа члана домаћинства у лову, обавезно је купање и пресвлачење у чисту одећу и обућу и најмање 48 сати ни под којим условима не треба да улази у објекте нити да обавља било који послове који захтевају директан и/или индиректан контакт са домаћим свињама.

- Опрему, алате, машине које могу доћи у директан и/или индиректан контакт са свињама не треба размењивати са другим фармама односно не позајмљивати из других дворишта, сеоских газдинстава.

- У објектима за узгој свиња не треба држати друге животињске врсте (говеда, овце, козе, живина). Објекте треба градити од чврстих материјала, која се релативно лако чисте и одржавају, и која су погодна за примену дезинфекционог средства на крају производног циклуса.

- У случају појаве болести и/или угинућа било које категорије свиња, а нарочито угинућа јединки старијих од два месеца и приплодних јединки, одмах без одлагања обавестити надлежну ветеринарску станицу. До њиховог доласка леш изнети из објекта (обора) са живим свињама и одложити га уколико је то могуће, у издвојени (изоловани) простор.

- Водич припремиле др сци. вет. мед. Јасна Проданов-Радуловић, виши научни сарадник, Научни институт за ветеринарство „Нови Сад“ и ДВМ Спец. Јасна Стевановић, виши саветник Удружења за сточарство и прераду сточарских производа ПКС, у складу са захтевима чланица Групаације ветеринарских служби при привредним субјектима који се баве сточарском производњом Удружења за сточарство и прераду сточарских производа Привредне коморе Србије.

УДРУЖЕЊЕ ЗА СТОЧАРСТВО И ПРАРАДУ СТОЧАРСКИХ ПРОИЗВОДА
stocarstvo@pks.rs
www.pks.rs